

Uchwała z dnia 14 września 1995 r.
II UZP 17/95

Przewodniczący SSN: Teresa Romer (sprawozdawca), Sędziowie SN: Kazimierz Jaśkowski, Jerzy Kuźniar,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Stefana Trautsołta, w sprawie z wniosku Edwarda L. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B. o wysokość świadczenia, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 14 września 1995 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku postanowieniem z dnia 26 maja 1995 r., [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.

Czy zasady ustalania wysokości świadczenia określone w art. 10-16 ustawy z 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) dotyczą również wniosków o doliczenie okresów wymienionych w art. 21 ust. 3 ustawy z 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz. U. nr 36, poz. 206 ze zm.) zgłoszonych po 31 grudnia 1992 r., czy też obliczenie wysokości świadczenia w odniesieniu do takich wniosków winno nastąpić na podstawie art. 28 ustawy rewaloryzacyjnej ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Zasady ustalania wysokości świadczeń określone w art. 10 - 16 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) nie mają zastosowania do obliczania okresów wymienionych w art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz. U. Nr 36, poz. 206 ze zm.).

U z a s a d n i e n i e

Przedstawione w sentencji uchwały zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego.

Edward L. zgłosił 11 października 1988 r. wniosek o przyznanie emerytury. W kwestionariuszu dołączonym do tego wniosku Edward L. powołał się na zatrudnienie od 12 sierpnia 1949 r. do 31 grudnia 1988 r.

Decyzją z dnia 26 listopada 1988 r. organ rentowy przyznał wnioskodawcy emeryturę od 22 października 1988 r. (od ukończenia 65 lat życia) i ustalił, że staż pracy Edwarda L. wynosi 38 lat 8 miesięcy 1 dzień.

Wnioskodawca po przyznaniu emerytury pozostawał w zatrudnieniu do dnia 28 lutego 1989 r. We wniosku z dnia 20 stycznia 1989 r. zakład pracy wnioskodawcy - Wojskowe Zakłady Lotnicze [...] w B. - zwrócił się w jego imieniu do organu rentowego o wypłatę emerytury od 1 marca 1989 roku, a ponadto o uwzględnienie, nie zgłoszonego dotąd okresu zatrudnienia od 1 kwietnia 1946 r. do 10 sierpnia 1949 r. oraz pracy do 28

lutego 1989 r.

Uwzględniając dodatkowo zgłoszone okresy, ZUS Oddział w B. popełnił błąd. Policzył podwójnie pracę wnioskodawcy w 1988 r. Obliczając staż pracy po raz pierwszy uznano zatrudnienie w ostatnim miejscu pracy, przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę, od 3 lutego 1958 r. do 31 grudnia 1988 r., a później w uwzględnieniu wniosku o ponowne obliczenie stażu pracy zamiast doliczyć pracę od 31 grudnia 1988 r. do 28 lutego 1989 r. organ rentowy dodał do okresów już uznanych pracę od 1 stycznia 1988 r. do 28 lutego 1989 r. W ten sposób zamiast 2 miesiące organ rentowy doliczył wnioskodawcy 14 miesięcy pracy. Błędnie ustalony w ten sposób, staż pracy wyniósł łącznie 43 lata 2 miesiące 7 dni. Taki staż pracy został też uwzględniony w decyzji z dnia 20 grudnia 1991 r., którą zrewaloryzowano wnioskodawcy na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), pobierane dotąd świadczenie. W dniu 30 listopada 1994 r. wnioskodawca zgłosił w organie rentowym do protokołu wniosek o zaliczenie do ustalonego już stażu pracy okresu zatrudnienia w okresie okupacji. Na podstawie oryginalnych dowodów z przebiegu ubezpieczenia w czasie okupacji ZUS ustalił, iż prócz dotychczasowych okresów zatrudnienia wnioskodawca pracował od 16 kwietnia 1943 r. do 1 lipca 1943 r. oraz od 28 sierpnia 1943 r. do 20 stycznia 1945 r. Przy ponownym obliczaniu stażu pracy organ rentowy wykrył swój błąd polegający na podwójnym zaliczeniu wymienionych poprzednio okresów i po skorygowaniu swoich poprzednich obliczeń oraz po uwzględnieniu pracy w czasie okupacji, ustalił, że wnioskodawca był zatrudniony przez 43 lata 9 miesięcy 17 dni. Mimo uwzględnienia nowych okresów pracy wnioskodawca nie uzyskał podwyższenia świadczenia i dlatego odwołał się do Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bydgoszczy zarzucając, że wskutek błędu organu rentowego staż jego pracy został mylnie obliczony. Wyrokiem z 29 marca 1995 r. Sąd oddalił odwołanie.

W uzasadnieniu wyroku Sąd podał, że wskutek błędu organu rentowego przyjęto już w 1989 r., że wnioskodawca był zatrudniony przez 43 lata, podczas gdy faktycznie pracował on 42 lata 2 miesiące 10 dni. Obecnie, po uwzględnieniu wszystkich okresów zatrudnienia i skorygowaniu błędu, okres zatrudnienia wynosi 43 lata 9 miesięcy 17 dni. Zważywszy, że poprzednio wnioskodawca pobierał nienależnie wyższe świadczenie ubezpieczeniowe z tytułu okresu składkowego wynoszącego 43 lata, zdaniem Sądu, brak jest podstaw do stwierdzenia, aby decyzja organu rentowego naruszała przepisy art. 10 ust. 1 w zw. z art. 27 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent.

Sąd Apelacyjny, do którego wniósł rewizję wnioskodawca, przyznał, że obecnie staż pracy został ustalony prawidłowo. Sąd Apelacyjny podkreślił, że organ rentowy dokonując rewaloryzacji świadczenia powinien był uwzględnić tylko 42 lata okresów składkowych. Poza sporem pozostaje, że organ rentowy popełnił wówczas błąd określając, że okres składkowy wynosi 43 lata. Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie ma racji skarżący, gdy twierdzi, że organ rentowy powinien był z urzędu ustalić jego okresy zatrudnienia w czasie okupacji, skoro we wniosku o przyznanie emerytury nawet nie podał tego okresu pracy. Wątpliwości Sądu Apelacyjnego dotyczą jednak innego problemu: zasad obliczania wzrostu podstawy wymiaru emerytury z tytułu stażu pracy podczas okupacji, który to okres sam organ rentowy określił jako okres pracy

przymusowej. Problem sprowadza się do tego, czy przy obliczaniu wysokości świadczenia należy uwzględniać tylko pełne lata kalendarzowe (składkowe) - zgodnie z art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy rewaloryzacyjnej, czy też stosować przepisy art. 10 ust. 1 i 2 tej ustawy, zgodnie z którymi to przepisami, przy obliczaniu emerytury okresy składkowe i nieskładkowe oblicza się z uwzględnieniem pełnych miesięcy.

Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że różnica pomiędzy regulacją prawną zawartą w art. 28 i w art. 10 ustawy rewaloryzacyjnej jest zasadnicza. Przepis art. 28 nakazuje uwzględniać tylko pełne lata, a przepis art. 10 także pełne miesiące. Sąd Apelacyjny uważa za potrzebne wyjaśnienie w jaki sposób przy zastosowaniu art. 33 ust. 2 ustawy rewaloryzacyjnej obliczyć wysokość emerytury w związku z wnioskiem o doliczenie nie uwzględnionego dotychczas w wymiarze świadczenia okresu pracy przymusowej. Zgodnie z art. 33 ust. 2 ustawy rewaloryzacyjnej, jeżeli wniosek o doliczenie nie uwzględnionych dotychczas w wymiarze świadczenia okresów innych niż określone w art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz. U. Nr 36, poz. 206 ze zm.), zostanie zgłoszony, poczynając od dnia wejścia w życie tej ustawy, do ustalenia wysokości emerytury stosuje się przepisy art. 10 - 16 ustawy rewaloryzacyjnej. Sąd Apelacyjny odwołał się do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 1994 r. II UZP 12/94 (OSNAPiUS 1994 nr 8 poz. 132) stanowiącej odpowiedź na pytanie prawne dotyczące przepisu art. 33 ust. 2 ustawy rewaloryzacyjnej. Sąd Apelacyjny podkreślił jednak, że uchwała ta dotyczyła innego problemu i okresów innych niż podane w art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 24 maja 1990 r. wymienionej wyżej i dlatego nie może stanowić wskazówki interpretacyjnej przy rozpatrywaniu niniejszego problemu. W uchwale tej Sąd Najwyższy stwierdził, że wykładnia gramatyczna art. 33 ust. 2 ustawy rewaloryzacyjnej wskazuje, że ustawodawca wyłączył stosowanie przepisów art. 10-16 wówczas, gdy wniosek o doliczenie nie uwzględnionych dotychczas okresów składkowych i nieskładkowych zaistniałych przed dniem wyzwolenia spod okupacji hitlerowskiej, zostanie zgłoszony po dniu 15 listopada 1991 r. Według Sądu Apelacyjnego wyłączenie stosowania art. 10-16 oznacza, że nie można obliczyć wysokości emerytury zgodnie z zasadami zawartymi w art. 10 ust. 1 pkt 1, 2, 3, a więc obliczyć okresów nieskładkowych przy zastosowaniu wskaźnika 0,7%, lecz z zastosowaniem wskaźnika 1,3%, ale też nie można przy obliczaniu wysokości świadczenia uwzględnić miesięcy. W sprawie będącej przedmiotem przedstawionego zagadnienia właśnie miesiące mają decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu. Sąd Apelacyjny podkreślił, że jeśli ustawodawca wyłączył możliwość stosowania art. 10 ustawy rewaloryzacyjnej, to wyłączył tym samym możliwość obliczenia wysokości świadczenia przez uwzględnienie prócz pełnych lat okresów składkowych, czy nieskładkowych, także i pełnych miesięcy. Skoro nie ma możliwości zastosowania tego przepisu oznacza to, że należy stosować art. 28 ustawy rewaloryzacyjnej, co jest równoznaczne z brakiem możliwości uwzględnienia w wymiarze świadczenia także pełnych miesięcy pracy.

Sąd Apelacyjny podkreślił też, że wniosek o doliczenie spornego okresu wnioskodawca złożył po 31 grudnia 1992 r. Okresy przypadające przed wyzwoleniem o jakich mowa w art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym, ale zgłoszone we wnioskach o zwiększenie świadczenia po 31 grudnia 1992 r., nie są okresami o jakich mowa w art. 33 ust. 2 ustawy o rewaloryzacyjnej. Sąd Apelacyjny zaakcentował, że wyłączenie stosowania

zasad o jakich mowa w art. 10-16 ustawy rewaloryzacyjnej dotyczy tylko i wyłącznie tych wniosków, o których mowa w art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 24 maja 1990 r., zgłoszonych do 31 grudnia 1992 r.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Słusznie Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę na to, że problem poruszony w przedstawionym zagadnieniu prawnym nie był do tej pory przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego i że nie można go utożsamiać z dotychczasowymi uchwałami Sądu Najwyższego podejmowanymi w kwestii interpretacji art. 33 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), zwanej dalej ustawą rewaloryzacyjną. Nie ulega wątpliwości, że wnioskodawca pobierał od 1989 r. zawyżone świadczenie emerytalne wskutek błędu rachunkowego organu rentowego, który do obliczenia wysokości tego świadczenia przyjął 43 lata stażu pracy zamiast 42 lat. Efektem tego była odmowa podwyższenia świadczenia mimo niewątpliwego udowodnienia okresów pracy wykonywanej podczas okupacji, a nie uwzględnionych poprzednio wobec zgłoszenia ich przez wnioskodawcę dopiero 10 listopada 1994 r. Organ rentowy, po skorygowaniu dotychczasowego błędnego wyliczenia przebiegu zatrudnienia i doliczeniu pracy w czasie okupacji uznał, że okres składkowy udowodniony przez wnioskodawcę wynosi nadal 43 lata, aczkolwiek przy nieco innym przebiegu zatrudnienia. W konsekwencji nie doszło do podwyższenia świadczenia, mimo iż uwzględniono nie uznane dotychczas okresy pracy wnioskodawcy. Możliwość podwyższenia powstałaby jedynie wówczas, gdyby zamiast pełnych lat składkowych przyjętych do obliczenia wysokości świadczenia, przyjęć także pełne miesiące. Okres składkowy wynosi bowiem w sumie 43 lata 9 miesięcy 17 dni.

Art. 33 ust. 1 ustawy rewaloryzacyjnej stanowi, że świadczenia zrewaloryzowane w myśl art. 27-30 i art. 32 podlegają ponownemu obliczeniu, z zastosowaniem zasad przewidzianych w art. 28-30 na wniosek emeryta lub rencisty...Jeżeli wniosek zgłoszony został do dnia 31 grudnia 1992 r., podwyższenie świadczenia następowało od dnia 1 listopada 1991 r. Zgodnie z art. 30 ust. 2: "jeżeli wniosek o doliczenie nie uwzględnionych dotychczas w wymiarze świadczenia okresów składkowych i nieskładkowych, innych niż określone w art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz. U. Nr 36, poz. 206 ze zm.), zostanie zgłoszony poczynając od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, do ustalenia wysokości emerytury lub renty stosuje się przepisy art. 10-16."

Zdaniem Sądu Najwyższego interpretacja gramatyczna art. 33 ust. 2 ustawy rewaloryzacyjnej prowadzi do wniosku, że przepis ten wyłącza możliwość stosowania do ustalenia wysokości emerytury lub renty - po doliczeniu okresów o jakich mowa w art. 21 ust. 3 ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym - zasad przewidzianych przez przepisy art. 10-16 ustawy rewaloryzacyjnej.

Przyjmując racjonalność ustawodawcy trudno dojść do innego wniosku. Art. 33 ust. 2 ustawy rewaloryzacyjnej w sposób jednoznaczny wyodrębnia zasady ustalania wysokości emerytury lub renty wskutek zgłoszonych okresów składkowych i nieskładkowych, nie uwzględnionych dotąd w wysokości świadczenia od okresów o jakich mowa w art.

21 ust. 3 ustawy o zmianie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym. Zasady obliczania wysokości świadczenia po zgłoszeniu innych, nie uwzględnionych dotąd okresów składkowych i nieskładkowych ustalone w art. 10-16 ustawy, mają zastosowanie do wszystkich innych okresów z wyraźnym wyłączeniem tych, o których mowa w art. 21 ust. 3 ustawy o zmianie ustawy o przepisach emerytalnych, tj. do okresów zatrudnienia oraz równorzędnych i zaliczalnych do okresów zatrudnienia przypadających przed dniem wyzwolenia danego obszaru spod okupacji hitlerowskiej.

Wniosek o doliczenie tych okresów został zgłoszony po dniu wejścia w życie ustawy rewaloryzacyjnej. Bez znaczenia jest, że okresy te "zastąpiły" podwójnie zaliczony wskutek błędu organu rentowego czas pracy od 1 stycznia 1988 r. do 31 grudnia 1988 r. Faktycznie, po skorygowaniu błędu, organ rentowy doliczył wnioskodawcy jako okres składkowy pracę przymusową wykonywaną przed wyzwoleniem spod okupacji hitlerowskiej. Tym samym okres tej pracy, zgodnie z wyraźnym, gramatycznym brzmieniem art. 33 ust. 2 ustawy rewaloryzacyjnej nie podlega, przy ustalaniu wysokości emerytury zasadom przewidzianym w przepisach art. 10-16 tej ustawy. Słusznie Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że obliczenie wysokości świadczenia poprzez uwzględnienie okresów składkowych zaistniałych przed wyzwoleniem danego obszaru spod okupacji hitlerowskiej, nie stanowi rewaloryzacji świadczenia w rozumieniu art. 27 ust. 2 ustawy rewaloryzacyjnej. W chwili zgłoszenia wniosku o zwiększenie wysokości emerytury z tytułu nie uwzględnionych dotychczas okresów pracy w czasie okupacji hitlerowskiej, świadczenie, już zrewaloryzowane podlega ponownemu obliczeniu z wyłączeniem art. 10-16 (art. 33 ust. 1 i 2 ustawy rewaloryzacyjnej). Skoro przepisy art. 10-16 zostają z mocy art. 33 ust. 2 ustawy rewaloryzacyjnej wyłączone, przy ponownym obliczeniu emerytury zastosowanie mają przepisy art. 28-30 ustawy rewaloryzacyjnej (art. 3 ust.1 tej ustawy).

Świadczenie emerytalne pobierane przez wnioskodawcę zostało zrewaloryzowane przed ponownym jego obliczeniem. Rewaloryzacja nastąpiła w myśl art. 27-30 i art. 32 a ponowne jego obliczenie nastąpić powinno z zastosowaniem zasad przewidzianych w art. 28-30 (art. 33 ust. 1 ustawy rewaloryzacyjnej), ponieważ ze względu na treść art. 33 ust. 2 ustawy rewaloryzacyjnej nie mają do zgłoszonych okresów zastosowania przepisy art. 10-16 tej ustawy.

W konsekwencji, zgodnie z art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy rewaloryzacyjnej zatrudnienie wnioskodawcy w czasie okupacji powinno być w wysokości emerytury uwzględnione po 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy pełny rok okresów tego zatrudnienia.

Kierując się powyższymi względami Sąd Najwyższy podjął przytoczoną w sentencji uchwałę.

=====